

POSTANOWIENIE

24 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 24 października 2024 r. w Warszawie
zażalenia R. w W.

na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 22 marca 2024 r., V ACa 1611/22,

w sprawie z powództwa G.M. i T.B.

przeciwko R. w W.

o ustalenie i zapłatę, ewentualnie o zapłatę i ustalenie,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 22 marca 2024 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z 27 czerwca 2022 r. w części dotyczącej oddalenia powództwa o zapłatę oraz w części dotyczącej kosztów postępowania i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

W przekonaniu Sądu Apelacyjnego nie doszło do rozpoznania istoty sprawy o zapłatę, wobec niedokonania przez Sąd pierwszej instancji niezbędnych ustaleń co do wysokości świadczeń spełnionych w wykonaniu spornej umowy kredytu przez powodów przed prawomocnym orzeczeniem ich rozvodu oraz przez każdego z powodów oddzielnie (po rozwodzie), a ponadto wobec braku oceny ważności umowy, stanowiącej podstawę świadczeń, których zwrotu domagają się powodowie. Sąd drugiej instancji wskazał, że dla oceny zasadności roszczenia

o zapłatę niezbędna jest analiza umowy stron i dopiero prejudycjalne ustalenie jej nieważności może skutkować uwzględnieniem powództwa opartego na takim twierdzeniu.

Zażalenie na ten wyrok wniósł pozwany bank, zaskarżając go w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Skarżący zarzucił naruszenie art. 386 § 1 i 4 k.p.c.

W odpowiedzi na zażalenie powódka wniosła o jego oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznając przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie na kasatoryjne orzeczenie sądu drugiej instancji, Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd ten prawidłowo zastosował art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. Sąd drugiej instancji może bowiem uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w przypadku nieważności postępowania (§ 2), nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego w całości (§ 4).

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne służy przeprowadzeniu kontroli, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z tych przesłanek, a zatem, czy powołana przez sąd rozpoznający apelację przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie. Przedmiotem badania przy rozpoznaniu zażalenia jest więc istnienie procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy (postanowienia SN: z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41; z 14 marca 2019 r., IV CZ 94/18).

Sąd Najwyższy przyjmuje konsekwentnie, że rozstrzygnięcie o uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania następuje w razie stwierdzenia takich wad orzeczenia w postępowaniu sądu pierwszej instancji, których sąd drugiej instancji nie może sam usunąć, wydając wyrok reformatoryjny. Prowadzenie przez sąd drugiej instancji uzupełniającego postępowania dowodowego i orzekanie reformatoryjne powinno zatem stanowić regułę, gdyż

odpowiada założeniom apelacji pełnej. Przemawia to za ścieśniającą wykładnią przyczyn uchylenia orzeczenia określonych w art. 386 § 2 i 4 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unieczyniająca roszczenie (m.in. wyroki z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, i z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, oraz postanowienia: z 26 listopada 2012 r., III SZ 3/12; z 15 lutego 2013 r., I CZ 186/12; z 26 marca 2014 r., V CZ 14/14; z 27 czerwca 2014 r., V CZ 41/14; z 4 września 2014 r., II CZ 41/14; z 4 września 2014 r., II CZ 43/14). Ma to miejsce m.in., gdy sąd bezpodstawnie odmawia dalszego prowadzenia sprawy przyjmując brak legitymacji procesowej stron, skuteczność twierdzenia lub zarzutu wygaśnięcia bądź umorzenia zobowiązania, upływ terminów zawitych, przedwczesność powództwa czy też nie rozpoznał żądań w aspekcie wszystkich twierdzeń powoda lub zarzutów pozwanego przyjmując, że nie zostały one zgłoszone lub zostały zgłoszone, ale są objęte prekluzją procesową (zob. postanowienie SN z 13 listopada 2019 r., IV CZ 91/19).

Roszczenie powodów opierało się na twierdzeniu, że zawarta z pozwanym bankiem umowa kredytu jest nieważna (niewiążąca), co uzasadnia domaganie się zwrotu spełnionych na jej podstawie świadczeń. Sąd Okręgowy do tej kwestii w ogóle się nie odniósł. Nie wskazał, czy i ewentualnie z jakich przyczyn umowa stron jest nieważna, nie przytaczając w tym zakresie ani żadnych faktów, ani ocen prawnych, ani konkretnych przepisów. Wobec tego rację ma Sąd Apelacyjny, że doszło w tym przypadku do nierozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c., skoro kwestia fundamentalna dla rozstrzygnięcia o zasadności żądania nie została w ogóle przez Sąd *meriti* wyjaśniona.

Kwestią wtórną jest w tym kontekście określony sposób zasądzenia roszczenia na rzecz dwojga powodów. Nie można wykluczyć, że brak stosownych twierdzeń powodów uniemożliwiał uwzględnienie powództwa, ponieważ Sąd nie

miął informacji co do tego, jaką kwotę każdy z powodów świadczył na rzecz banku przed i po rozwodzie. Sąd dysponuje jednak instrumentami, które – przy założeniu, że powództwo jest uzasadnione zarówno co do zasady, jak i co do łącznej wysokości świadczeń spełnionych na rzecz banku (a tak zdaje się przyjąć Sąd pierwszej instancji) – pozwalają dokonać stosownych ustaleń umożliwiających usunięcie tej przeszkody (zob. w szczególności art. 156¹ i 212 k.p.c.).

Z tego względu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie.

(M.M.)

[ms]